

Будет твоим палачом

также истина, не требующая доказательств. Основываясь на них, в ходе работы со студентами, для понимания силы воздействия слова на человека, провели анализ двух стихотворений Абая «Сила огнем полыхает» и «создан из пламени и огня». Здесь мы попытались понять слова «сила огнем... сделав копьем молнии подобный язык» и следующую строфу стихотворения:

Слово, что заучишь в уме,
Не задержится в душе, проскользнет,
Слово, прочувствованное сердцем,
Растечется по жилам

Студентов озадачивает следующее: «почему же не задержится слово, что заучишь в уме»? Разве, напротив, заученное в уме слово не запоминается крепче? Затем, можно ли «прочувствовать слово»? Как понять «слово, прочувствованное сердцем»? Вот здесь нам ясно видно, что Абай глубоко понимал внушающую силу слова. Внушение основывается именно на этой способности слова. Анализируем следующие строки в стихотворении поэта «рожденный пламени и огня»: «сверкая, нагоняет гром...попадись под грозой... разобьет вконец» и:

Ясное слово, обладающее силой,
Кто знает его силу, будет осторожен.

Следовательно, если будущие педагоги, учитывая подобную силу слова в коррекции своего разума и сознания, чувств, привычек, навыков, действий, также овладеют путями воздействия на учащихся этим способом, это сделает воспитание значительно легче.

Список цитируемых источников:

1. Краткий психологиячкий словарь.-М., 1985
2. Абай. Шығармаларының екі томдық толық жинағы. І том. Алматы, «Жазушы», 2005.40 б.
3. Абай. Шығармаларының екі томдық толық жинағы. І том. Алматы, «Жазушы», 2005.168.
4. Абай. Шығармаларының екі томдық толық жинағы. І том. Алматы, «Жазушы», 2005.90б.
5. Абай. Шығармаларының екі томдық толық жинағы. І том. Алматы, «Жазушы», 2005.21б
6. Шульц И.Г. Аутогенная тренировка.-М.,1985, с.32.

УДК 371.32:378

DOI 10.58649/1694-8033-2023-2(114)-72-77

Эгамбердиева А.А., Жылчиева Д.С.

Ж.Баласагын атындағы КУУ ^{1,2}

Эгамбердиева А.А., Жылчиева Д.С.

КНУ имени Ж. Баласагына ^{1,2}

Egamberdieva A.A., Zylchieva D.S.

KNU J. Balasagyn ^{1,2}

**МЕКТЕП БҮТҮРҮҮЧҮЛӨРҮН ЖОГОРКУ БИЛИМ АЛУУГА БОЛГОН
КЫЗЫГУУСУН АРТТЫРУУ
ПОВЫШЕНИЕ ИНТЕРЕСА ВЫПУСКНИКОВ ШКОЛ К ВЫСШЕМУ
ОБРАЗОВАНИЮ
INCREASING SCHOOL GRADUATES' INTEREST IN HIGHER EDUCATION**

Аннотация: Дүйнөдө укмуштуудай тездик менен болуп жаткан өнүгүүлөргө, айрыкча заманбап технологиялардын улам жаңырып өсүүсүнүн негизинде, акыркы жылдары жогорку билимге болгон суроо-талап азайып, мектеп бүтүрүүчүлөрүнүн көпчүлүгү кыска убактылуу курска окуп, андан иштеп кетүүнү кыялданышат же болбосо чет өлкөдө билим алып иштөөнү каалашат. Бул макалада мектеп бүтүрүүчүлөрдү жогорку окуу жайда билим алууга кызыктыруу, шарт түзүү жана жогорку окуу жайларын заманбап ЖОЖго айландыруу боюнча изилденип жана талдоого алынды.

Аннотация: Из-за невероятно быстрого развития в мире, особенно нового роста за счет современных технологий, спрос на высшее образование в последние годы снизился, и большинство выпускников мечтают обучиться на краткосрочном временном курсе и работать с ним, или они хотят учиться и работать за границей. В данной статье было изучено и проанализировано, как заинтересовать выпускников школ высшим образованием, создать условия и преобразовать высшие учебные заведения в современные университеты.

Abstract: Due to the incredibly rapid developments in the world, especially the new growth due to modern technologies, the demand for higher education has decreased in recent years, and most of the graduates dream of studying for a short temporary course and working from it, or they want to study and work abroad. In this article, it was studied and analyzed how to make school graduates interested in higher education, create conditions and transform higher educational institutions into modern universities.

Негизги сөздөр: ЖОЖ, Z мууну, заманбап билим берүү курстары, эксперимент, окуу жана окутуу процесси, материалдык техникалык база, окуучулар, студенттер, реформа.

Ключевые слова: вуз, поколение Z, современные образовательные курсы, эксперимент, учебно-воспитательный процесс, материально-техническая база, учащиеся, студенты, реформа.

Keywords: university, generation Z, modern educational courses, experiment, learning and teaching process, material and technical base, pupils, students, reform.

Мындан 20-30 жыл мурун эле абитуриенттин билим алуу траекториясы так болгон: Аттестат алгандан кийин, ал өз шаарында же каалаган шаарында калып, жергиликтүү университетке же техникумга күндүзгү окууга бара алган. Дипломду жактагандан кийин мурдагы студент - азыркы квалификациялуу адис - бөлүштүрүү жолу менен жумушка орношуп, ал боюнча үч жылдан кем эмес иштөөгө милдеттүү.

Бирок азыркы маалымат технологиялары өнүккөн заманда абуриенттердин траекториясы так болбой калды. Себеби, кыска убакыттуу курстарда же өз алдынча же болбосо онлайн курстардын жардамы менен дээрлик бардык кесипти өздөштүрүп, убактысын жана акчасын алда канча аз коротуп, жумушка орношуп алган жаштар көбөйдү.

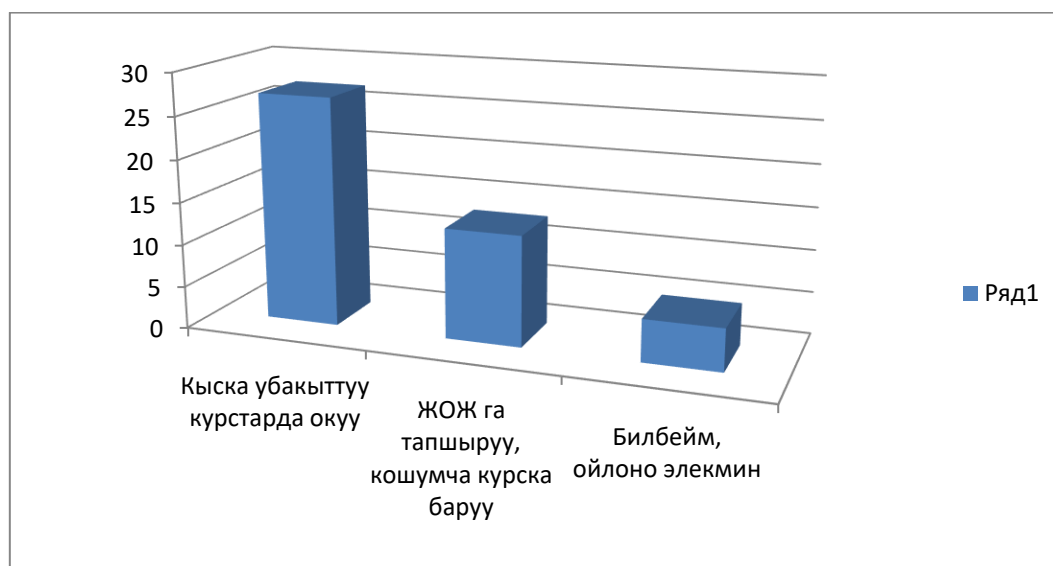
Университеттин диплому дагы деле чоң мааниге ээби? Анда мектеп бүтүрүүчүлөрдүн жогорку билим алууга кызыгуусун кантин артыруу керек? деген суроолор жаралып, изилдеп көрдүк.

Бүгүнкү күндө билим берүү тармагын реформалоо зарылчылыгы тууралуу сүйлөшүүлөр, сунуштар көбөйүүдө, о.э. эл аралык симпозиумдарда, конференцияларда талкуулоодо. Албетте, өзгөчө билим берүү тармагын талапка ылайык заманбап жаңылоого жана санариптештирүүгө биздин мамлекетибиз мезгилден артта калбай мезгил агымы менен келе жатат. Бирок абитуриенттер күн сайын өзгөрүп, өнүгүп жаткан мезгил агымына жараша заманбап билим берүү технологияларын өздөштүрүп, өз өлкөлөрүнөн Россияга, Турцияга, Европага, Кореяга жана Америка Кошмо Штаттарына кетип калышат, же салттуу жогорку билим алуунун ордуна ар кандай кыска курстарды тандашат [1].

Мындай көйгөйгө такалышынын себеби эмнеде? Бул суроого жооп издеп, чакан эксперимент жүргүзүп көрдүк.

Бишкек шаарындагы жалпы билим берүүчү мектептердин 9-, 11-класстарынын бүтүрүүчүлөрүнө сурамжылоо жүргүздүк. Катшыуучулардын саны - 45.

Изилдөөнүн практикалык мааниси: Изилдөөнүн жыйынтыктарын жана иштелип чыккан сунуштарды: жогорку окуу жайларын өнүктүрүү программаларын түзүүдө, мектептерде кесипке багыт берүү планын иштеп чыгууда, профессионалдык ориентация борборлору абитуриенттердин билим деңгээлин жогорулатуу боюнча программаларды даярдоодо колдоно алышат.

Сүрөт 1.

Бул эксперименттин жыйынтыгында «Кыска убактылуу курска окуйм», чет мамлекетке барып иштеп келүүнү кыялдангандарын айтышты. Экинчи топ «ЖОЖго тапшырат, кошумча курска окушат», себебин сураганда алар деле курсту окуп бат бүтүп, бат иштегенди каалашат, бирок ата-энелери жогорку билимдуу болгондуктан ЖОЖдо окуп, кошумча курсун да окуусун айтышты. 3-топ «Эмне кылаарын билишпейт», бирок ЖТРга катталгандар, алар ЖТРдин жыйынтыгын көрүшөт, ошого карап чечишет.

Мындан жыйынтык чыгарса болот, акыркы бир нече жылда заманбап билим берүү курстарынын жана онлайн платформалардын популярдуулугу өсүп, студенттер салттуу билимге салыштырмалуу бир топ аз убакыт коротуп, окутуунун натыйжасында билим алуу мүмкүнчүлүгү өстү [2]. Заманбап жана талап кылынган кесипке ээ болуп, дароо жумушка

орношуп иштеп, билимди практикада колдоно баштоо жана татыктуу эмгек акы алып жаткан учурлар көбөйдү. Мисалы, маалымат технологияларында IT тармагында жогорку билими жок эле, кыска убактылуу курска окуп эле жумушка кирүү оңой.

Ата-энелер балдарын бала кезинен баштап жогорку билимсиз жашоодо эч нерсеге жетише албайсың деген ойду таңуулашат, бирок тарыхта жогорку билими жок адамдар көрүнүктүү ишкерлер, бизнесмендер, илимпоздор жана башка илим, искусство, саясат жана башка ишмерлер болуп чыгышкан көптөгөн мисалдар бар. О.э. социалдык тармактардын дүркүрөп өсүшүнө байланыштуу балдар интернет тармактарынан көптөгөн маалыматтарды алышып, көпчүлүк адамдар, эреже катары, окууну аяктагандан кийин өз адистиги боюнча иштебей жүргөндүгүн угушат [3].

Ошондуктан азыркы маалымат технологиялары өнүккөн заманда абутуриенттерди ЖОЖго тартуу жана кызыктыруу жолдорун карап чыгалы.

Жогорудагы көйгөйлөрдү чечүү практикалык учурларды кошуу менен окуу программасын үзгүлтүксүз жаңыртуу, ошондой эле ар кандай иш берүүчүлөр жана компаниялар менен ЖОЖ тыгыз байланышта болуш керек.

1. Мектептердеги жана ЖОЖдордогу материалдык-техникалык база эскирген. Айрым окуу китептеринин жашы кээде мугалимдердин жана студенттердин жашынан ашып кетет, мындай суроо туулат: мектеп окуучуларына жана студенттерге берилип жаткан билимдер канчалык актуалдуу?

2. Окуу жана окутуу процессин татаалданып, жайлаткан кагаз бюрократиясынын проблемасын да белгилей кетпесек болбойт.

3. Мындан тышкары, кээ бир мугалимдер тарабынан берилген эскирген көз караштарды жана баалуулуктарды белгилей кетүү керек. Бул нерсе статикалык эмес экенин эстен чыгарбоо керек, дүйнө күн сайын жана мүнөт сайын өзгөрүп турат, тиешелүүлүгүнө жараша, билим берүү системасы, билим жана студенттерге берилген баалуулуктар да үзгүлтүксүз жаңыртуу керек.

Дал ушул кадамдар мугалимдерге өз ишин кызыгуу менен аткарууга, ал эми окуучулар менен студенттердин мотивациясын жоготпоого жана практикада оңой колдонула турган тиешелүү билимдерди алууга умтулууга мүмкүндүк берет [4].

4. Мектеп окуучуларынын жана студенттердин максаттарына жооп бербеген билим берүү. Көпчүлүк студенттер, окуучулар окуунун аягында экзамендерди тапшыруу максатын коюшат, бирок мектеп программасы экзамендерди ийгиликтүү тапшыруу жана жогорку окуу жайына кирүү үчүн жетишсиз. Жогорку окуу жайларынын студенттери үчүн маянасы жакшы жумуш табуу максаты коюлган. Бирок окуу учурунда алынган билим көп учурда иш жүзүндө пайдасыз болуп калат. Ошого жараша мектеп окуучулары репетиторлорду жалдап, ал эми студенттер кошумча кайра даярдоо курстарынан өтүшү керек же практика жүзүндө бардык керектүү көндүмдөрдү үйрөнүшү керек [5].

Көрсө, мектеп окуучулары жана студенттер өздөрүн жана чыныгы каалоолорун ийгиликтүү ишке ашырууга алып баруучу максаттарга жетүү үчүн эмес, билим алуу жана экзамендерди тапшыруу үчүн гана окушат экен.

5. *ЖОЖдордо системалуу маалыматтык саясаттын жоктугу. Жогорку окуу жайларында көбүнчө өз мекемесин жайгаштыруунун так стратегиясы, маалымат каналдарын башкаруунун рационалдуу ыкмалары жана көрсөтүлүп жаткан кызматтар жөнүндө калкты маалымдоо жок. Кыска убактылуу курстардын рекламасы эн жакшы жайылган.*

Жыйынтыктап айтканда, азыркы билим берүү системасы болуп көрбөгөндөй өзгөрүүлөргө

муктаж экенин белгилей кетүү керек, анткени азыркы формасында ал өз функцияларын натыйжалуу аткарбай калган [3].

Бул маселени кантип чечүү керек?

Бул маселени чечүүнүн жолдорунун бири окуучуларга жана студенттерге эмнени үйрөнгүсү келгенин тандоого мүмкүндүк берүү, анткени студенттердин ынталарына жана кызыкчылыктарына таянып, студенттердин мотивациясын жогорулатып, ошого жараша окутуунун натыйжалуу системасын түзө алат.

Жогорку билимге ээ болгондо гана көбүрөөк мүмкүнчүлүктөр бар экендигин түшүндүрүү. Жогорку билими тууралуу дипломдун зарылдыгы: бул документтин жана атайын жогорку билимдин болушу ишке орношуу жана иштөө үчүн көбүрөөк мүмкүнчүлүктөрдү ачат.

Биринчиден, биз белгилегендей, бул талапкерге жумуш издеп жатканда иштин көпчүлүк тармактарында артыкчылык берет. Ал эми көптөгөн иш берүүчүлөр диплому жок талапкерлерди дегеле эсептешпейт. Алар жогорку окуу жайларынын бүтүрүүчүлөрүн издешет, анткени алардын адамынан чебер жана тырышчаак жаш адистер чыгаарын билишет.

Экинчиден, негизи жогорку билимсиз кээ бир кесиптерге ээ боло албайсың. Аларга төмөнкүлөр кирет: Дарыгер, юрист, архитектор, дипломат, саясат таануучу, университеттин профессору ж.б.

Акыр-аягы, жогорку билим жөнүндө диплом өзгөчө биздин өлкөбүздө чоң мүмкүнчүлүктөрдү ачат. Диплому бар кызматкерлер карьералык тепкичтен тез көтөрүлөт. Ал эми жогорку билими жок жетекчи кызматтарга кирүү андан да кыйын. Ушулар жөнүндө заманбап мектеп бүтүрүүлөргө кененирээк маалымат таратуу керек.

Ошондуктан заманбап ЖОЖго төмөнкүлөр сунушталат:

- Материалдык техникалык базага өзгөчө көңүл буруу менен бирге, онлайн окутууга мүмкүнчүлүк берүү, бул студенттердин да, мугалимдердин да убактысын үнөмдөйт, ошондой эле окуу жана окутуу процессин жеңилдеткен окутуунун автоматташтырылган маалыматтык тутумдарын колдонот [7];

- мугалимдердин жана лекторлордун эмгегине кошумча акы төлөө жана мотивациялоо материалдык жана материалдык эмес маселелерин кайра карап чыгуу;

- студенттерге предметтерди өздөрүнүн жөндөмдүүлүктөрүнө жана кызыкчылыктарына жараша тандоого мүмкүнчүлүк берүү жана толугу менен субъективдүү болуп калган жана пайдага караганда көбүрөөк стрессти алып келе турган стандартташтырылган баалоо ыкмаларынан баш тартуу;

- ар кандай долбоорлорго тартуу, ошондой эле ар кандай кызыкдар компанияларда стажировка аркылуу билимди практикада колдонууну үйрөтүү;

- Укуктарды кеңейтүү жана интеллектти өнүктүрүү;

- Ал эми жогорку билимдин зарылдыгын жактаган дагы бир аргумент: ал адамдын ой-пикирин бир кыйла кеңейтет жана адамдын эрудициясын жогорулатат. Университеттин студенттери өз адистиги боюнча жана жалпы университеттик дисциплиналар боюнча социология, философия, тарых, информатика, экономика жана башка.

- Мындан тышкары университеттик билим мээни жана акыл-эс жөндөмүн өнүктүрөт. Бул эстутумду, концентрацияны, ой жүгүртүүнү, элестетүүнү, оозеки интеллектти жакшыртат. ЖОЖдун бүтүрүүчүлөрү көп учурда өзүнө болгон ишенимге, өнүккөн коммуникация жөндөмүнө жана башка лидерлик сапаттарга ээ: максаттуулук, жоопкерчилик,

ийкемдүүлүк [8].

Тактап айтканда, азыркы замандын жаңы мууну (Z мууну) санариптик чөйрөдө жашайт, алар: телекоммуникациялык технологиялар, жасалма интеллект, робототехника ж.б. Мына ошону эске алуу менен, эң негизгиси ЖОЖ кыска мөөнөттүү чет тилдеринен (англис, кытай ж.б), маалымат-технологиялык сабактардан курстарды ачып, эрте менен жогорку билим алып, саат 17:00дон кийин өздөрү каалаган курска жазылып окуса, анда мугалим үчүн да студент үчүн да жакшы болмок. Себеби кошумча саат болуп, студенттер каалаган билимин ЖОЖдогу кыска мөөнөттүү курстан алып, иштер эриш-аркак ийгиликтүү уланмак.

Колдонулган адабияттардын тизмеси:

1. Алайба, Т.Э., Заборова, Э.Н. Студенттер мамлекеттик жана мамлекеттик эмес университеттердин имиджи жөнүндө.//SOCIS. 2004. -№2. -115б.
2. Бакулев, Г.П. Массалык коммуникациянын негизги түшүнүктөрү. - М., 2002.-78б
3. Виштак, О.В. Абитуриенттердин жана студенттердин мотивациялык артыкчылыктары//SOCIS.-2003.-№2.-38б
4. Гудков Л.Д., Дубин Б.В., Леонова А.С., Левинсон А.Г., Стучевская, О.И. Жогорку билимдин жеткиликтүүлүгү: социалдык жана институттук аспектилері//www.peo.ru
5. Зборовский, Г.Е., Шуклина, Е.А. Кесиптик билим берүү жана эмгек рыногу//SOCIS.-2003.-№4.-17б.
6. Иванов, В.Н., Назаров, М.М. Ааламдашуу шартында массалык коммуникация//SOCIS.-2003.-№10.-221б.
7. Матанцев, А.Н. Жарнаманын эффективдүүлүгү. - М, 2002.-113б.
8. «Билим берүү кызматтарынын маркетинги» семинарынын материалдары //www.marketing.spb.ru
9. Шевченко, Д. Билим берүү кызматтарын жарнамалоонун мазмунуна анализ//Практикалык маркетинг.-2002.-№7.-33б
10. Шишкин, С.В. Жогорку билим берүүнүн жеткиликтүүлүгү проблемалары.- М., 2003 //www.socpol.ru
11. Зиятдинова Ф.Г. Мугалимдин социалдык абалы жана кадыр-баркы: көйгөйлөр жана чечүү жолдору, 2002. №3 (55). 55-59-бб.